

Staten og kapitalen

Byråkratiet vokser raskere enn noen gang, og produktivitetsveksten er på et lavmål. Er vi da tjent med en søkkrik stat?

Det begynner å bli klart for alle og enhver at handlingsregelen ikke lenger binder. Statens pensjonsfond utland (Oljefondet) er blitt så stort at fireprosentregelen gir rom for det meste - med det resultat at offentlig sektor eser ut, byråkratiet vokser raskere enn noen gang, og produktivitetsveksten er på et historisk lavmål.

Både Produktivitetskommissjonen og Ekspertutvalget for praktisering av handlingsregelen (Thøgersen-utvalget), mer enn antyder at statens pengerikdom bidrar til å svekke incentivene til utdanning, arbeidsinnsats og innovasjon. I tillegg kommer problemer knyttet til såkalt rent-seeking. Innsats vris bort fra produktiv virksomhet og over mot staten og det offentlige, hvor kapitalister, byråkrater og diverse interessegrupper svermer rundt honningkrukken.

Hvis vi aksepterer dette premisset, at statens pengerikdom bidrar til å redusere effektiviteten, vil eksistensen av Oljefondet faktisk kunne gjøre oss fattigere, ikke rikere.

Hvis vi i tillegg holder muligheten åpen for at staten ikke nødvendigvis er den beste kapitalisten, melder spørsmålet seg: Hvorfor diskuterer vi ikke alternativer til dagens forvaltning av oljeformuen?

Er vi tjent med en søkkrik stat?

Establishmentet synes å mene at vi kan løse problemet ved å innføre en strammere handlingsregel. Thøgersen-utvalget diskuterer alternative tilleggsregler for en mer forsiktig innfasing av oljepengene, men de gjør det innenfor et svært snevert mandat diktert av Finansdepartementet. Premisset synes å være staten skal holde seg rik så lenge som mulig.

Det er i hovedsak to argumenter for å la oljepengene bli på statens hånd. Stabiliseringsargumentet og spareargumentet. Det første fordrer sunne statsfinanser, men ikke en søkkrik stat.

Det andre argumentet, sparing til fremtidige genera-

Både Produktivitetskommissjonen og Ekspertutvalget for praktisering av handlingsregelen (Thøgersen-utvalget), mer enn antyder at statens pengerikdom bidrar til å svekke incentivene til utdanning, arbeidsinnsats og innovasjon. Foto: Kristine Nyborg

Fredagskronikk Ola Kvaløy

sjoner, er ikke nødvendigvis gyldig. Hvis en rik stat hemmer produktiviteten, reduseres også velferden til fremtidige generasjoner. Og som både Erling Steigum og Victor Norman har påpekt i denne avis, er det ikke uten videre fornuftig av staten å sette av store summer til fremtidige generasjoner - generasjoner som etter alt å dømme vil ha høyere levestandard enn det vi har i dag.

Det er også en betydelig risiko knyttet til dette. Konserveringen av formue på statens hånd gir en konsentrasjon av makt og en økt politisk risiko som får altfor lite oppmerksomhet. Hva vet vi om fremtidens makthavere og hva de vil gjøre med statsfinansene? Gode institusjoner kan til en viss grad sikre oss mot korrupsjon og nepotisme, men sløsing har vi ingen garantier mot.

Så hva er alternativene?

Det eneste diskuterte alternativet er å binde en større del av pengene opp i store offentlige investeringsprosjekter. Dette krever imidlertid evnen til å identifisere samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter, samt gir større risiko for å skape press i økonomien.

Den radikale løsningen er å dele pengene ut til folket, slik de gjør i Alaska. Det fører ikke til hedonistiske tilstander, som en kanskje kunne frykte. Analyser viser at husholdningene er framoverskuende og tilpasser sin egen sparing i takt med at staten blir fattigere.

En noe mindre radikal variant er å dele pengene ut som skattbar borgerlønn. Financial Times' skribent Martin Sandbu foreslår å dele ut hele uttaket fra Oljefondet hvert år (innenfor en

handlingsregel), men samtidig regne denne borgerlønnen som skattbar inntekt.

Et annet alternativ er å dele pengene ut som individuelle pensjonskonti. Da tvinger staten deg til å spare til egen pensjon, men pengene er dine, ikke statens. Øystein Thøgersen var selv inne på disse tankene tilbake i 1999. For å redusere politisk risiko drøftet Thøgersen hvordan Oljefondet kunne individualiseres, slik at opp-tjente rettigheter til tilleggspensjon ble en reell individuell konto.

Effektivt kanskje, men hva med fordelingshensyn? Vel, det er langt fra opplagt at en overføring fra stat til folk under dagens sosialdemokratiske paradigme skulle gi skjevare fordeling enn hva man risikerer fra fremtidige. Dessuten, i rent-seeking-regimer er det som regel de mest ressurssterke som vinner frem.

Dagens modell kan fungere, men den fordrer en kanskje urealistisk høy tillit til at morgendagens politikere og byråkrater forvalter formuen vår på en god måte. Det er derfor besynderlig at alternative modeller overhodet ikke blir diskutert.

... i rent-seeking-regimer er det som regel de mest ressurssterke som vinner frem.

I denne sammenheng er det viktig å minne om at staten er en interessant i saken. Dermed er det gode grunner til at debatten ikke bør dikteres av Finansdepartementet, med Norges Bank og SSB som våpendragere. Økonomer bør også gi plass til andre fagfolk, som filosofer og statsvitere.

«Keep what ya got, by giving it all away», synger tidligere Stone Roses vokalist Ian Brown. Det er visdom i rocken.

Ola Kvaløy, professor i samfunnsøkonomi, Handelshøgskolen ved Universitet i Stavanger og NHH

Mer debatt på side 27-28 →

Ompuss for Forsvarssjefen?

Per M. Norheim- Martinsen

Transportrevolusjonen

Are Kjensli

Sannheten om norsk bistand

Eva Bratholm

Bedre regulering av eiendom i SPU

Paal Bjørnstad

Fredagskronikken

Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.